Lietuviški muziejai Argentinoje

Deimantė ŽUKAUSKIENĖ

Lietuviams savojo tautinio tapatumo išsaugojimas yra svarbus nuo seno. Lietuva išgyveno kelias masines emigracijos bangas: dar XIX a. pabaigoje, po Pirmojo ir Antrojo pasaulinio karo. Lietuviai atkeliaudavo į Europą (daugiausia Angliją, Prancūziją, Vokietiją), o vėliau patraukdavo į kitus žemynus – Šiaurės ir Pietų Ameriką ar Australiją. Įsikūrus naujoje aplinkoje, labai opia problema tapdavo savos kultūros išsaugojimas svetimoje terpėje, nes lietuviams grėsė ir asimiliacija, ir nutautėjimas. Lietuvių išeiviai stengėsi sukaupti ir išsaugoti dar nepriklausomos Lietuvos laikais sukurtas ir į svečią šalį atsivežtas kultūrines vertybes. „Atsidūrę svetur, kultūrininkai rūpinosi lietuviškų mokyklų steigimu, Lietuvos istorinės praeities, etninės kultūros – tautosakos, liaudies papročių – išsaugojimu. Istorinių ir pažintinių paskatų vedami muziejinio archyvinio pobūdžio turtus kaupė, kolekcionavo privatūs asmenys, vienuolijos, mokslo įstaigos, lituanistiniai centrai, archyvai. Išeiviams rūpėjo ne tik sukaupti kultūrinį palikimą, bet ir jį eksponuoti. Taip svetur atsirado fenomenas – lituanistiniai muziejai.“[1]

Lietuvių Aušros Vartų parapijos bažnyčia. Juano Ignacio Fourmento Kalvelio asm. archyvo nuotr.

Pirmieji pradėjo rinkti iš Lietuvos atsivežtą turtą Šiaurės Amerikos lietuviai kurdami liaudies meno, lituanistinius ir bažnytinio meno muziejus. Pietų Amerikoje, Argentinoje, meno, kultūrinių vertybių kaupimu, rinkimu susirūpinta apie 1954 m. A. Mikelionienės iniciatyva. Ji su užsidegimu, įdėdama visą širdį ir pastangas važinėjo po įvairius Argentinos miestus aplankydama lietuvių šeimas, rinkdama eksponatus bei aukas būsimajam muziejui. Lietuviai mielai, noriai aukojo jiems brangius saugomus daiktus, skyrėsi su savo kraičio iš Lietuvos dalele, tėvų ir artimųjų dovanomis. Muziejaus idėja buvo visiems svarbi ir suprantama, todėl eksponatų rinkimas nesukėlė labai didelių sunkumų: „Jis mums brangus, nes jame spindi mūsų tautos siela ir rodo kas buvo brangu, lietuviui apleidžiant savo gimtąjį kraštą.“[2] Muziejus buvo įkurtas 1955 m. rugsėjo 4 d. prieš pat Tautos dieną Buenos Airių priemiestyje Aveljanedoje (Avellaneda) Aušros vartų Marijos parapijos pastatų komplekse ir pavadintas „Tautiniu lietuvių muziejumi“. Lietuviška Aušros vartų Marijos parapija atidaryta 1942 m. Prie jos atidarymo prisidėjo tėvai marijonai, kurie į Argentiną atvyko padėti lietuviams

palaikyti religinį gyvenimą ir plėtoti lietuvišką kultūrą. Prie lietuviškos bažnyčios įsikūręs marijonų vienuolynas bei mokykla. Jie ir dabar veikia, nors ir nėra lietuviški. Muziejuje galima išvysti ir lietuviškų margučių, gintaro dirbinių, tautinių juostų, drabužių, medžio drožinių. „Tarp įdomių eksponatų, muziejus turi Lietuvos Statutą 1616 metų laidos, Lietuvos žemės žiupsnelį, Lietuvos laukų šieno, „Lituanikos“ orlaivio, kuriuo Darius ir Girėnas perskrido okeaną, mažą modelį, padarytą inž. Bielskaus. <…> Labai gausu lietuviškų audinių, lituanistinių dalykų ir t.t.[3]“, – rašoma knygoje „Lietuviai Argentinoje: 1918–1968 Lietuvos laisvės kovos metai“.

I-mo "Lituanikos" modelio šventinimas lietuvių tautiniame muziejuje. Kun. V. Šimanskis M.I.C. Muz. steig., K. Kaminskas - Garbės Krikštatėvis, V. Survilienė - Krikšto mot., Agron. A. Šantaras - progr. ved., mok. A. Mikelionienė - muz. organ., J. Čikštas - A. L. O. S. T-bos Pirmininkas.

La bendición del primer modelo del avión "Lituánica" en el Museo Lituano de Avellaneda

Lietuvių Kolonijos Taut. Muziejus A
je, atidarytas 4.9.1955 m. Muziejuje
ta virš 1000-1200 retų eksponatų, kai
tulų, drožinių, paveikslų, medalių, ta
bų, audinių, pinigų, gintaro išdirbi
mentų, knygų, laikraščių, ir kitokių
rūšies eksponatų.

El Museo Lituano de Avellaneda, qu
guró el 4 de setiembre de 195

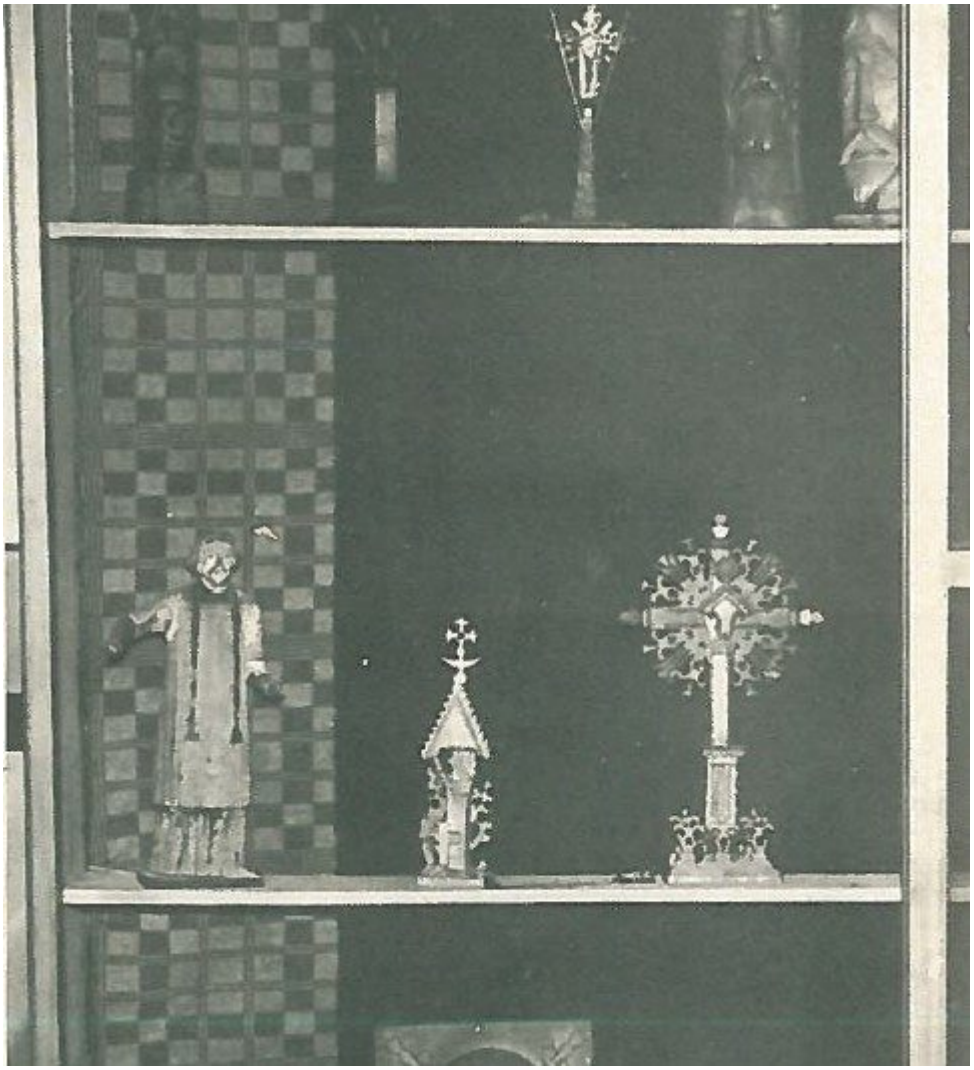

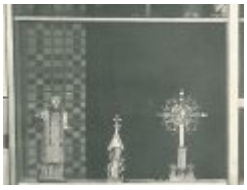

Tautinis lietuvių muziejus. Nuotraukos iš knygos „Lietuviai Argentinoje : 1918–1968 Lietuvos laisvės kovos metai“

Šiame muziejuje lankėsi JAV lietuvis žurnalistas, režisierius, kino ir teatro kritikas Juozas Kaributas, kuris vaizdžiai aprašė visa, ką jame matė: „Veda mus į muziejų. Ir ko tik ten nėra… pradedant nuo vargo mokyklos, nuo senovės lietuvių istorijos, iki dabartinių dienų. Sienos nukabinėtos – Kęstutis, Gediminas, Vytautas, Basanavičius, Kudirka, Darius ir Girėnas, rašytojai Žemaitė, Valančius ir daugelis kitų.“[4]. Muziejaus veiklos pagrindinis tikslas, kad „šiame tolimame krašte liktų mūsų dvasios, kultūros, meno nenykstą pėdsakai, kurie mūsų jaunimui ir svetimiems pasakytų, kas mes esame ir ką lietuvis iš savo žemės sieloje svetur išsivežė.“[5]

Argentinos lietuvių bendruomenė posėdžiauja muziejaus salėje. Juano Ignacio Fourmento Kalvelio asm. archyvo nuotr.

Šiuo metu lietuvių muziejų galima aplankyti susitarus iš anksto. Muziejus anksčiau turėjo per 1000 eksponatų, vadovybę, tačiau vėliau patalpos pradėtos naudoti kaip parapijos salė ir dauguma eksponatų buvo išimta. Dabar šiuo kukliu muziejumi rūpinasi Clara Jordan, Aušros Vartų parapijos atstovė, Argentinos lietuvių bendruomenės (ALB ALOST) valdybos sekretorė.

Dar vienas lietuvių muziejus Argentinoje yra įsikūręs Eskelio mieste, Patagonijoje (regionas Pietų Amerikos pietuose). Kaip žinoma, į Patagoniją lietuviai atvyko dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą, kai Patagonija priminė didelius ir tuščius tyrus, juos čia pakvietė Šlapelių šeima. Šlapeliai paliko ryškų pėdsaką Sarmjento mieste, prie kurio įkūrimo ir prisidėjo. Lietuviai labai prisidėjo prie šios šalies geležinkelių, automobilių kelių tiesimo, mokyklų statymo. 1910 m. Sarmjente lietuviai įsteigė vaikų prieglaudą-ligoninę, kurią pavadino San Casimiro (iš ispanų kalbos Šv. Kazimieras) vardu. Bene žymiausias šio regiono lietuvis Kazimeras Šlapelis – smalsus, guvus, pažangus, daugelyje sričių pirmas – vadinamas Patagonijos civilinės aviacijos pradininku. Lietuvių kilmės asmenų pietų Argentinoje gyvena kelios dešimtys ir dabar, tačiau jau ne visi moka lietuvių kalbą ar žino apie savo protėvių šalį, tad tikras lietuvybės kampelis čia yra 2003 m. spalio 4 dieną įkurta „Olgbrun“ lietuvių sodyba-muziejus. Eskelio miestelio sankryža pavadinta Lietuvos vardu, ten taip pat kabo ir atminimo lenta. „Olgbrun“ lietuviškos sodybos pastatai pavadinti įvairiais Lietuvos miestų ir miestelių vardais: Vilniaus, Palangos, Trakų, Marijampolės, Šeštokų, Rumšiškių.

Namelis Marijampolė

Rumšiškės. Muziejaus nuotraukos

Visoje sodybos aplinkoje daug mielo tradicinio Lietuvos kaimo kraštovaizdžio, kultūros – baltojo gandro, seno vežimo ratai, lietuviško koplytstulpio ir rūpintojėlio skulptūrų variantai. Sodybos šeimininkai Olga ir Bruno Lukoševičiai daugiausia čia verčiasi poilsio namelių nuoma. Muziejus pavadintas „Olgbrun“ – įkūrėjų Olgos ir Bruno vardų samplaika. Lietuvių kilmės yra tik Bruno, kuris lietuviškai kalbėti nemoka, todėl muziejuje susikalbama tik ispaniškai. Visa informacija, išskyrus eksponatus – lietuviškas knygas, periodiką, dokumentus, pateikta ispanų kalba, nes muziejus orientuotas į argentiniečius ir yra dažnai bei noriai jų lankomas. Tačiau „Olgbrun“ gali būti įdomus ir lietuviams.

Muziejaus įkūrėjai su sūnumi. Asm. archyvo nuotr.

„Olgbrun“ galima tiesiog pasimesti tarp daugybės įvairiausių Lietuvą atspindinčių daiktų, pradedant lietuviškomis knygomis, baigiant sena bulvių tarkavimo mašina. Į muziejų atkeliavo daug daiktų iš uždarytų Argentinos lietuvių organizacijų, institucijų, atstovybių ar tiesiog lietuvių šeimų. Čia nemaža informacijos apie Argentinos lietuvių gyvenimą, lietuviškas vietas. Argentiniečius ypač traukia viena iš ekspozicijos salių, skirta geologiniams objektams, t. y. įvairiems mineralams, uolienoms, fosilijoms, kriauklėms ir kt.

Muziejaus „įžymybė“ – seniausio ir ilgiausiai leisto (nuo 1927 m. iki 2001 m.) Argentinos lietuvių laikraščio „Argentinos lietuvių balsas“ šimtametės spausdinimo staklės. Taip pat eksponuojami įvairūs „Argentinos lietuvių balso“ numeriai, lietuviškos knygos, nuotraukos iš redakcijos gyvenimo.

„Argentinos lietuviu balso“ šimtametės staklės Nuotr. iš knygos „Lietuviai Argentinoje : 1918–1968 Lietuvos laisvės kovos metai“

Kitose dviejose salėse galima rasti daugiau informacijos apie Patagonijos lietuvius bei muziejaus įkūrėjus ir žymius Argentinos istorijoje lietuvius. Muziejų įkūrėjai Bruno ir Olga Lukoševičiai į Eskielį persikėlė gyventi iš Buenos Airių devintojo dešimtmečio pabaigoje. Nors lietuviu galima laikyti tik Bruno, tačiau Olga ir kiti šeimos nariai prisideda prie muziejaus veiklos. Abu muziejaus šeimininkai yra tikri Lietuvos patriotai – dar Lietuvai atkuriant nepriklausomybę šeima skleidė žinią Argentinos žmonėms apie įvykius Lietuvoje, o jau Lietuvai atgavus nepriklausomybę, kai galėjo atvykti į šalį, aplankė ir Lietuvių liaudies bei buities muziejų Rumšiškėse. Jiems apsilankymas muziejuje labai įsiminė. Grįžus į Argentiną jiems kilo idėja kažką panašaus sukurti ir Eskielyje. Apie save šiek tiek papasakojo ir pati muziejaus šeimininkė Olga: „Aš, Olga Beatriz, nesu lietuvė, esu Broniaus Lukoševičiaus žmona, o jis – lietuvių sūnus. Aš 10 metų savarankiškai studijavau Lietuvos istoriją, tada sutikau 1993 m. Lietuvos garbės konsulą, inžinierių a. a. Algimantą Rastauską, kuris mane daug ko išmokė, jis yra muziejaus krikštatėvis. Kol kas tai yra vienintelis toks muziejus Pietų Amerikoje.

Tarp visų muziejuje esančių eksponatų – maždaug 10 000 Lietuvos imigrantų nuotraukų ir visa Antrąjį pasaulinį karą, pokarį, Lietuvos okupaciją menanti medžiaga: knygos, straipsniai. Labai emocingos akimirkos, kai atvykę į muziejų žmonės pamato savo senelių, tėvų portretus. Per muziejaus 15-ąjį gimtadienį mus sveikino Lietuvos Respublikos generalinio konsulato San Paule generalinė konsulė Laura Tupe, dovanas perdavė užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius. Mūsų jauniausias sūnus Luciano toliau tęs mūsų pradėta darbą ir rūpinsis muziejumi. Lietuvybės išsaugojimas – didelis darbas, bet mes tai darome su didele meile ir muziejų kartais vadiname savo ketvirtuoju sūnumi. Patikslinu, jog tai yra šeimos muziejus.“

REGLAMENTO
PARA EL INTERIOR DEL ASILO
DE
INMIGRANTES.
BALTIJOS LLOYDAS
P. Amerika, Argentina, Brazilija, Uragvaju
ARGENTINOS LIETUVIU
BALSAS
¿Dónde durmieron nuestros abuelos?
Puertos y Barcos en que viajaron nuestros abuelos desde Europa
NO TOCAR POR FAVOR...
KASTANTAS NORKUS

„Olgbrun“ muziejaus nuotraukos

Paskutinėje salėje daug lietuviškos atributikos. Tai ir tautiniai drabužiai, gintarai, lietuviški pinigai bei įvairi medžiaga apie muziejų: padėkos, apdovanojimai, straipsniai apie muziejų spaudoje. Muziejaus įkūrėja papasakojo, kad muziejų yra

aplankę daug garbių svečių, tarp kurių diplomatai, Seimo nariai, garbės konsulai, jų nuotraukas taip pat galima rasti šiame muziejuje: „2005 m. mus aplankė Ministro Pirmininko vyriausiasis patarėjas Antanas Kamiskas, Lietuvos etninių mažumų departamento direktorius Antanas Petrauskas, PLB valdybos pirmininkas ir PLB atstovas Lietuvoje Gabrielis Žemkalnis, Arvydas Naujokaitis, LR ambasados Argentinoje patarėjas, teisės profesorius iš Argentinos Mario Kalainis, sekretorius bei bendradarbis, garbės generaliniai konsulai Buenos Airėse – Sergio Héctoras Nunesas, Santa Fė – José Rubénas Repsys."

Daugelis žmonių apsilankęs muziejuje susižavi ne vien ekspozicijos eksponatais, bet ir Lietuvos istorija ir kultūra, kurią pristato svetingi „Olgbrun" šeimininkai.

Svarbu pasakyti, jog daugiau muziejų, reprezentuojančių lietuvių išeiviją Pietų Amerikoje, nėra. Taigi šie du – Aušros Vartų parapijoje esantis „Tautinis muziejus" ir Eskelio „Olgbrun" yra tapę savotiškais Pietų Amerikos lietuvių archyvais, kurie saugo į anapilį iškeliavusių Argentinos lietuvių, nebeveikiančių organizacijų daiktus, juos sistemina, pristato, kitaip sakant, saugo atmintį. Muziejai svetingi, visada maloniai priims lankytojus iš anksto susitarus. Tai puikūs lietuviško paveldo išeivijoje saugotojai, kuriuos verta pristatyti, minint „Olgbrun" 17-os ir „Tautinio muziejaus" 65-erių metų veiklos sukaktis.

---

[1]Paplauskienė, V. (*2004*). Tautiniai muziejai JAV. *Lietuvos muziejų rinkiniai, Nr. 3. [interaktyvus], [žiūrėta 2020 m. rugsėjo 23 d]. Prieiga* per internetą: < http://www.museums.lt/Biblioteka/Paplauskiene.htm

[2] Lietuviai Argentinoje: 1918–1968 Lietuvos laisvės kovos metai / [paruošė ir redagavo Jonas Papečkys]. – Rosario : Rosario lietuvių bendruomenės leidinys, 1968, P. 115.

[3] Ten pat, p. 114–115

[4] Kaributas Juozas. *Kur lietuviai verkė ir dainavo.* Vilnius, 1994. P. 18.

[5] Lietuviai Argentinoje: 1918–1968 Lietuvos laisvės kovos metai / [paruošė ir redagavo Jonas Papečkys]. – Rosario : Rosario lietuvių bendruomenės leidinys, 1968, 114–115 p.

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.